

Je to jasná genocida

Byla prohlášena za nežádoucí ve vlastní zemi. Oficiální místa proti ní štvála prosté lidi, pomlouvala ji a usilovala o její život. Její příznivci se scházeli stranou ostatních a v médiích byli ze strachu ochotni hovořit jen anonymně.

Zdá se vám, že popisujeme příběh nějaké disidentky z předlistopadové historie? Máte pravdu, ale ne celou. Snad proto, že na oficiálních místech ještě nedávno seděli lidi z dob dávno minulých, tato minulost jaksi zapomněla skončit. A naše disidentka, tmavá včela (*Apis mellifera mellifera*), původní poddruh v převážné části české kotliny, dál s urputností zkušené horské partyzáanky bojuje o alespoň malý kousek místa pod českým sluncem.

Jedním z těch, kteří se rozhodli ji v jejím boji podpořit, je i včelař K. z českých pohraničních hor.

„Jednou v pěkný letní den jsem chodil po lese a kochal se tím, jak medovice doslova teče ze stromů a jak na ní hodují mravenci, mouchy i vosy, ale když jsem přišel na svou pár set metrů vzdálenou včelnici, mé kraňky na mě koukaly z očka, ani se nehnuly a za čtrnáct dní padly hlady. Tehdy jsem se sám sebe zeptal: „Sakra, co to je za včely?“ a pustil se do hledání takových, které jsou v mojí přírodě doma a vědí si s ní rady,“ popisuje K. moment, kdy jeho teoretický zájem o tmavou

včelu přerostl v praktickou snahu o její chov. Jak dodává, cesta k tomuto rozhodnutí vedla přes několik let studia cizojazyčných materiálů i poměrů v tuzemském včelařství. „I já se zpočátku snažil likvidovat neznámé roje, které jsem v okolních lesích objevil. O tmavé včele jsem už tehdy něco věděl, a když jsem se jednou jako účastník exkurze zeptal našeho předního rozchovatele slovinských včel, zdali by bylo možné také chovat tmavou včelu, překvapilo mě, jak šíleně ho takový nápad rozčílil. Když ale zjistil, že nevčelařím v jeho okolí a neohrozím svými trubci jeho chov, dával mou

otázku k dobru jako vtip. Jeho nemístná reakce vzbudila můj zájem a zanedlouho jsem se na německých stránkách věnovaných tmavé včele dočetl, že kraňku jako jedinou povolenou říšskou včelu zavedli nacisté po anšlusu Rakouska. Prý tehdy založili po celém Německu řadu včelařských institutů určených k šíření kraňských včel. Tyto instituty existují dodnes, stále množí pouze kraňku a o tmavé včele pořád doko-la opakují několik léty prověřených předsudků,“ vysvětluje K. s tím, že ačkoli nikoho nepodezřívá z nacistických pohnutek, jakýsi přežitek ideologie jedné rasy je podle něj

i v naší včelařské legislativě stále patrný.

„Přitom z hlediska biodiverzity by měly být zachovány všechny prvky přírody, které v ní byly a jsou. Tady ale už třicet let dochází k naprosto jasné genocidě, při které je tmavá včela záměrně hubena. Jsem totiž přesvědčený, že nařízení o plošném utrácení rojů je namířeno proti tmavé včele a má vést k její likvidaci. Hlavní tuzemští rozchovatelé kraňských včel se dle mého podílejí na psaní takových vyhlášek, které jim umožňují vydělávat co nejvíc peněz. A ačkoli je tmavá včela, narozdíl od kraňky, podle všeho schopna přežít v naší přírodě bez pomoci člověka, je nařízeno všechna včelstva neznámého původu utratit, což nutí včelaře, aby se na téhle genocidě sami aktivně podíleli. Jde jednoznačně o snahu o vyhubení jednoho poddruhu včel, tedy o rasově motivovanou genocidu,“ říká otevřeně K.

Importovaná kraňská včela si podle něj s přírodou v jeho okolí neví příliš rady: „V lese už čtyři roky pozoruji dutinu, kam každé jaro přiletí kraňský roj a ještě se nestalo, že by přežil zimu. Řekl bych, že si neumí vybrat stanoviště. Nejsou to včely do nepohody a bez pomoci včelaře jsou bezradné.“

Když to šlo v Africe, proč ne tady?

„Když jsem přemýšlel, jak tmavou včelu dostanu z přírody na svou včelnicu, vzpomněl jsem si, že kamarád se v Africe seznámil s chytáním rojů pomocí feromonů. Řekl jsem si, že když to šlo tam, proč by to nemohlo jít i u nás? A také že ano – kamarád mi poradil a jde to. Zatím jsem chytil jen v přílehlém okolí svého domova, ale příští rok snad rozmístím lapáče i hlouběji do hor, kde možná najdu ještě lepší materiál,“ plánuje K. a vysvětluje, že chytání rojů je součástí tříleté koncepce, konzultované s předními odborníky na včelařskou genetiku, během níž se pomocí opakovaného sběru genetického materiálu, jeho soustředění do jedné lokality a následného chovu pokusí dobrat co možná nejčistší místní tmavé včely. „Letos v létě jsem vybral pět „nejtmavších“ včelstev a vytvořil pro ně spe-

ciální včelnicu. Příští dva roky udělám to samé, doplním ji nejlepšími roji, které v dané sezoně nachytám.“

„V místě, kde včelařím, přesně vím, z kterého směru roje létají. Včelařů tu totiž moc není a je tu velmi členitý terén kolem široké vodní plochy, přes kterou se včelám nechce. Na jedné její straně je ještě poměrně velké zavčelení kraňkou, ale na té druhé včely chované včelaři sko-

ro nejsou. Kraňky se mi tam vůbec nechtěly pářit a když se to přeci jen povedlo, výsledkem byly nesmírně bodavé ale i medné včely. Teď na jedné straně vody chovám kraňku a na druhé tmavou. K tomu mě inspirovalo Švýcarsko, kde členitý terén bez větších problémů umožňuje v jednom údolí chovat kraňku, v druhém buckfastku a ve třetím tmavou včelu,“ vypráví K., který má celkem

čtyřicet včelstev, z toho třináct více či méně tmavých.

„S kříženci tmavé včely včelařím první rok a nemám dostatek praktických zkušeností, ale předpokládám, že tmavá včela má proti kraňce řadu výhod, které nelze zanedbat. Pokud dokázala desítky let více či méně samostatně přežívat v přírodě, musí pochopitelně nějak zvládat nejen melecitózu, ale i varroózu. Měla by také létat za snůškou a na snubní prolet při nižších teplotách. Navíc se udává, že tmavá včela navštěvuje širší spektrum rostlin než kraňka,“ sumíruje hypotetické výhody tmavé včely K. a dodává, že si přesto myslí, že jde o včelu pro nadšence, kteří mohou ekonomické hledisko upozadit. „Tmavá včela sem patří, a pokud ji nechceme chovat, neměli bychom ji alespoň vraždit,“ shrnuje to, o co mu jde.

„Tmavost“ svých včel K. měří pomocí loketního indexu a diskoidálního úhlu vypočítaných programem Křídla. „Zatím všechny vzorky toho, co chytíme, porovnáváme se standardy ze zahraničí, což může být zavádějící. Nevím o nikom, kdo by pátral ve staré literatuře po tom, jak vlastně vypadala tmavá včela žijící na našem území, kde přirozeně žila v těsném sousedství karpatského ekotypu kraňské včely. Všechna včelstva, která jsem zatím lapil, byla podle evropských standardů někde na půli cesty mezi kraňkou a tmavou včelou. Navíc jsem skeptický a obávám se, že se mi tu čistou tmavou včelou najít nepodaří, protože už je s kraňkou příliš prokřížená. Dokud to ale nezkusím, nevím s určitostí nic. Navíc mi na česně loupila včela, která měla diskoidální úhel -4 a loketní index 1,2,“ vzpomíná K. na svůj nejlepší „úlovek“.

Tmavé svědomí

Hory, ve kterých včelaří, jsou podle něj méně navštěvované a mnohem divočejší než většina české krajiny, takže tu volně žijící zvířata mají klid. Proto není divu, že právě tady našla naše disidentka útočiště, v němž desítky let ilegálně působí.

Tmavou krev ale K. nezískává jen z rojů chycených ve volné přírodě, daří se mu ji objevovat

Lapač rojů

i v úlech okolních včelařů: „Někteří se bojí mě ke svým včelám pustit, všemožně zapírají a tvrdí, že jim včely zrovna poměly. Asi se stydí za to, že po tolika letech „osvěty“ ještě nechovají předpisovou kraňku. Najdou se ale i takoví, kteří mě nechají u sebe nalarvit. Nejvíc mi ale pomáhají včelařští kamarádi, které jsem pro tuhle věc získal a kteří paralelně rozjíždějí své chovy tmavé včely. Přitom ještě před dvěma lety, když jsem jim poprvé přednesl prezentaci na tohle téma,

Vzorky křídel pro analýzu loketního indexu

Nádobka s feromonem a její umístění do lapače rojů

všichni buď šíleně nadávali, nebo se mi smáli a dělali ze mě vola. Ted už je z nás ale skupina lidí organizovaná pod jménem Pošumavská včelařská jednota a všichni se společně s vědeckou podporou Pracovní společnosti nástavkových včelařů snažíme o to, aby se tmavá včela vrátila na české včelnice. Je to ale vlastně takový spolek včelařů s černým svědomím, protože skoro každý z nás v minulosti tmavou včelou pomáhal likvidovat,“ usmívá se K. a nachází originální spojení včelařské minulosti a vlastní budoucnosti „Při pohledu zpět je paradoxní, že v naší věci největší kus práce udělali ti včelaři, kteří nedělali vůbec nic. Ačkoliv z oficiálního pohledu měli všechno špatně a neuměli třeba ani vyměnit matku, jsou to takoví kouzelníci nechtěného, kteří nám prokázali velkou službu v podobě zachování nesmírně cenného genofondu. Dalším paradoxem je, že čím víc se vzdělávám, tím víc se v praxi blížím jejich způsobu včelaření. Hodlám totiž u tmavých včelstev skončit s protirojovými opatřeními a zásobovat přírodu včelami, které do ní patří. Včely už nebudu z přírody brát, ale naopak je do ní posílat. Myslím si, že to tak má být. Proč by nemohlo?“

Bc. Jan Vondrák
jan-vondrak@seznam.cz